

РЕГЛАМЕНТ ЄС ЩОДО ЗНЕЛІСНЕННЯ ТА ДЕГРАДАЦІЇ ЛІСІВ: ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

ПЕТРО ТЕСТОВ, АЛЛА ОБОРСЬКА

ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТІВ

- Розробка рекомендацій щодо заходів, яких має вжити Україна для отримання статусу країни з низьким рівнем ризику відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 2023/1115 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року.
- Розробка Проекту Закону України «Про торгівлю товарами, що можуть призвести до знеліснення та деградації лісів».

ЗАХОДИ, ЯКИХ МАЄ ВЖИТИ УКРАЇНА ДЛЯ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ КРАЇНИ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ РИЗИКУ

Аналіз та рекомендації

ОЦІНКА РИЗИКІВ

- Класифікація базується насамперед на таких критеріях оцінки:
- (a) швидкість знеліснення та деградації лісів;
- (b) темпи розширення сільськогосподарських угідь під відповідні товари;
- (c) тенденції виробництва відповідних товарів і відповідних продуктів.

Згідно регламенту та FAQ для оцінки ризиків враховується лише пункт **«deforestation-free»**.
«Deforestation-free» означає два аспекти - знеліснення **deforestation** та деградацію лісів **forest degradation**.

БЛОК І ЗНЕЛІСНЕННЯ: *ЗНИЩЕННЯ САМОСІЙНИХ ЛІСІВ ПІД РОЗОРЮВАННЯ*

Самозаліснені ділянки відповідають визначенню «лісу»

- Згідно офіційного **Guidance Document for Regulation (EU) 2023/1115 on Deforestation-Free Products**:
- *якщо територія, яка була в сільськогосподарському використанні, не використовується 10 років, то вона вже не вважається agricultural use;*
- пріоритет має *поточний стан ділянки, а не кадастровий поділ;*
- якщо ділянка заросла лісом частково, *її заросла частина площею понад 0.5 га вважається лісом*

Згідно Земельного Кодексу України, статті 57-І ідентифікацією самозаліснених ділянок здійснює Держлісагентство.

БЛОК І ЗНЕЛІСНЕННЯ: *ОФОРМЛЕННЯ НЕОБЛІКОВАНИХ І НЕНАДАНИХ В КОРИСТУВАННЯ ЛІСІВ ЯК СІЛЬГОСП ЗЕМЕЛЬ*

- Ускладнюється перехідними положеннями Лісового Кодексу, який лише до 1 січня 2027 року встановлює право власності на ліси на основі матеріалів лісовпорядкування.

Сумарно таких лісів є більше декількох сотень тисяч га. Наприклад, таким випадком була спроба вирубки під сільськогосподарські цілі понад 350 га лісів на Житомирщині, зупинена після розголосу.

БЛОК 2 ДЕГРАДАЦІЯ ЛІСІВ

"Деградація лісів" означає:
Структурні зміни лісового покриву,
у вигляді перетворення

1) Primary forests (праліси+квазіпраліси+природні ліси)

a) Planted forests

b) Plantation forests

c) Other wooded land

Рубки заборонені законодавством,
поодинокі випадки

2) Naturally regenerating forests (немає відповідника)

a) Plantation forests

b) Other wooded land

Доцільно визначати на етапі
лісовпорядкування

Згідно нової редакції FAQ, у випадку відповідних природних умов не будуть вважатися **plantation forest** монокультури сосни чи чистий вільховий ліс

БЛОК 3 ЗБІЛЬШЕННЯ ПОСІВНИХ ПЛОЩ

- Відповідно статистика ведеться Мінагрополітики та Держстатом, наявна спеціальна карта посівів яка враховується при дотаціях та статистичні форми.
- Наприклад в 2024 площа посівів сої збільшилась на 43% в порівнянні з 2023 роком.

Незрозуміло, що з боку регламенту вважається як **expansion** – чи збільшення загальних площ посівів чи перерозподіл між культурами

БЛОК 4 ОБСЯГ ВИРОБНИЦТВА

- Статистика виробництва відповідних виборів з деревини відсутня, проте можна вважати що вся деревина, яка була реалізована промисловим споживачам, призначена для подальшого виробництва.
- Відповідно, можна брати за оцінку обсяг реалізації деревини, який теж демонструє зростання.
- В планах Уряду, відповідно до Ukraine Facility, є збільшення обсягу рубок до **25 млн** кубометрів щорічно.

ЯК ПІДСУМОК АНАЛІЗУ

- В Україні є масштабною проблема знеліснення через конверсію самосійних лісів;
- частково присутня проблема деградації лісів;
- тренди збільшення площі посівів сої та реалізації деревини є негативними.

«низький ризик» означає країни або їхні частини, для яких оцінка, зазначена в параграфі 3, дає змогу зробити висновок, що існує достатня впевненість у тому, що випадки виробництва в таких країнах або їхніх частинах відповідних товарів, для яких відповідна продукція не відповідає

пункту (а) статті 3, є **винятковими**

Відповідно, необхідно досягнути exceptional (винятковості) описаних вище фактів знеліснення та деградації лісів

ОЦІНКА РИЗИКІВ МОЖЕ ВРАХОВУВАТИ:

- (a) інформацію, надану відповідною країною, зацікавленими регіональними органами влади, операторами, неурядовими організаціями та третіми сторонами, включаючи корінні народи, місцеві громади та організації громадянського суспільства, щодо ефективного охоплення викидів та абсорбції від сільського господарства, лісового господарства та землекористування в національно визначеному внеску до Паризької угоди;
- (b) відповідні угоди між країною та Євросоюзом;
- (c) відповідне національне законодавство;
- (d) прозорий доступ до відповідних даних та захист прав власності;
- (e) санкції, накладені Радою Безпеки ООН або Радою Європейського Союзу на імпорту або експорт відповідних товарів і відповідних продуктів.

Додаткові проблеми: закриті на воєнний стан карти лісів та публічна кадастрова карта, обмеження перевірок з боку контролюючих органів

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

I. НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ

- Завершити реформу Державної екологічної інспекції, аби забезпечити належний рівень правозастосування шляхом прийняття законопроекту 3091.
- Розробити механізм щодо здійснення перевірок дотримання природоохоронного та земельного законодавства під час воєнного стану (відповідний проект вже внесений в план дій Міндовкілля на 2024 рік)
- Внести зміни в постанову КМУ щодо порядку здійснення лісовпорядкування, порядку поділу лісів на категорії в частині визначення відповідності наведеним нижче визначенням під час лісовпорядкування (*naturally regenerated forest, planted forest, plantation forest*), з внесенням в таксаційні описи належності лісових ділянок до цих категорій.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

I. НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ

- Прийняти постанову, яка визначає правила проведення усіх видів рубок, внести зміни до правил поліпшення якісного складу лісів, порядку відтворення лісів в частині недопущення фактів конверсії *naturally regenerated forest в plantation forest*.
- Внести зміни в постанову КМУ щодо видачі лісорубних квитків, додавши потребу включення актів обліку природного поновлення та проектів лісових культур для всіх видів рубок.
- Спростити механізм передачі лісів, які не мають лісокористувачів, у постійне користування.
- Зняти обмеження терміну визначення права постійного користування лісами на основі матеріалів лісовпорядкування.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

2. УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

- Обмежити інші рубки, які однозначно підпадають під визначення деградації, до моменту нормативного врегулювання.
- Не надавати підтримку дотаціями виробникам сої, які освоюють землі зайняті самосійними лісами.
- Зменшити негативні тренди збільшення посівних площ сої та збільшення обсягу виробництва продукції.
- Відкрити карту лісів та публічну кадастрову карту.
- Розширити використання ГІС-системи ВО «Укрдержліспроєкт».

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

2. УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

- Активізувати надання статусу самосійним лісам.
- Передати в користування всі ненадані в користування ліси.
- Внести всі ідентифіковані праліси в матеріали лісовпорядкування або іншим чином обмежити в них рубки через неуважність, наприклад через централізовану позицію при видачі електронних лісорубних квитків.
- Завершити всю ідентифікацію пралісів шляхом обстеження всіх ділянок, які потенційно під них підпадають.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

3. ДОНОРАМ

- Профінансувати подальшу розробку та підтримку ГІС-системи ВО «Укрдержліспроект».
- Профінансувати подальшу інвентаризацію пралісів.
- Фінансувати проекти із підтримки ведення лісового господарства на самозаліснених ділянках, зокрема приватної та комунальної форми власності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ДОСЯГНЕННЯ LOW-RISK:

4. БІЗНЕСУ

Аграрному:

- Відмовитись від купівлі\взяття в оренду ділянок, вкритих самосійними лісами. Інформацію щодо належності земель до самосійних можна отримати у Держлісагенства або за допомогою системи ВО «Укрдержліспроект». У разі зацікавленості обробітку землі у певній громаді, варто спершу отримати за запитом до Держлісагенства перелік ділянок із самозалісненими землями у межах цієї громади. За наявними ділянками, частина яких заліснена – здійснити поділ земельних ділянок.

Деревообробному:

- відмовитись від купівлі деревини з ділянок, які потенційно відповідають критеріями пралісів, але на яких не була здійснена ідентифікація.

СПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR

Аналіз та рекомендації

КРИТЕРІЇ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ, ЯКА ПОТРАПЛЯЄ НА РИНОК ЄС (СТАТТЯ 3 РЕГЛАМЕНТУ)

- Відповідні товари та відповідна продукція не повинні розміщуватися або бути доступними на ринку, або експортуватися, якщо не виконано всі такі умови:
 - (a) вони не спричинюють знеліснення
 - (b) вони були виготовлені з дотриманням вимог відповідного законодавства країни виробництва; і
 - (c) на них поширюється заява про належну обачність.

Пункт (a) покритий аналізом рівня ризику

БЛОК I ЗАКОННІСТЬ

ЗАСТОСОВНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

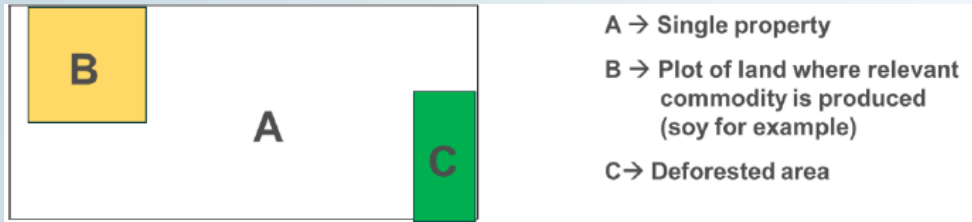
Усе крім пункту g) застосовне до України. Частіше всього фіксується, зокрема контролюючими органами порушення пунктів а-с

- (40) «відповідне законодавство країни виробництва» означає закони, що застосовуються в країні виробництва щодо правового статусу території виробництва з точки зору:
- (a) права землекористування;
- (b) охорони довкілля;
- (c) правил, пов'язаних з лісами, включаючи управління лісами та збереження біорізноманіття, якщо вони безпосередньо пов'язані із заготівлею деревини;
- (d) прав третіх осіб;
- (e) трудових прав
- (f) прав людини, захищених міжнародним правом;
- (g) принципу вільної, попередньої та інформованої згоди, у тому числі, як викладено в Декларації ООН про права корінних народів;
- (h) податкового, антикорупційного, торговельного та митного регулювання.

На стор. 14 Посібника наведені приклади

БЛОК I ЗАКОННІСТЬ

КРИТИЧНІ МОМЕНТИ

ДП «Ліси України» - юридична особа
 Філія – код ЄДРПОУ
 «Надлісництво»?

*Доцільно відтермінувати подальшу
 реорганізацію до в'яснення
 неоднозначних питань*

- У пункті I.15 FAQ зазначено, що якщо є порушення легальності десь в межах **single real estate property** то невідповідною буде **ВСЯ** продукція в межах цього. Є питання щодо трактування терміну **single real estate property** (**єдине нерухоме майно – це не plot of land**), особливо зважаючи на пункт (h) – «дотримання податкового, антикорупційного, торговельного та митного регулювання».
- **Що це буде для України?**

БЛОК I ЗАКОННІСТЬ

КРИТИЧНІ МОМЕНТИ

- Самовільні рубки
- Незаконні санітарні рубки
- Рубки в ПЗФ без лімітів
- Рубки, не передбачені законодавством
- Порушення чинних правил рубок

- Частина підозр є наслідком того, що ДП «Ліси України» та Держлісагентство трактують законодавство не так як контролюючі, органи, ДЕІ, профільне міністерство.
- Для прикладу, в 2023 66% матеріалів лісовпорядкування повертались через порушення законодавства.

Звіти НУО, рішення EUTR

<https://www.earthsight.org.uk/news/analysis-eu-says-neither-fsc-nor-ukraine-government-can-guarantee-wood-is-legal>

БЛОК I ЗАКОННІСТЬ

КРИТИЧНІ МОМЕНТИ

Не враховуються такі моменти, як виконання висновків ОВД.

Не врегульоване питання Смарагдової мережі.

Не враховуються рубки найстаріших дерев.

Інколи лісокористувачі не знають або не визнають існування ПЗФ чи визначених пралісів.

Різне трактування зарахування обсягу суцільних санітарних рубок.

БЛОК I ЗАКОННІСТЬ

КРИТИЧНІ МОМЕНТИ

- Орган який видає лісорубний квиток, не завжди знає про можливі природоохоронні обмеження або обмеження в рамках сертифікації
- ВО «Укрдержліспроєкт» зараз наповнює свою ГІС систему інформацію по ОЗЦ та репрезентативних за системою FSC. В подальшому планується вносити дані про інші обмеження.
- Електронний лісорубний квиток та фотофіксація частково вирішують проблеми, зокрема тепер МУЛМГ можуть не видавати квитки на ділянки де є підозра в нелегальності, проте не завжди фахівці МУЛМГ знають про ці обмеження.

БЛОК 2 НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ

ВИМОГИ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Більшість пунктів вимог до інформації можуть бути виконані без додаткових заходів, за винятком

- *(d) геолокацію всіх земельних ділянок, де були вироблені відповідні товари, які містить або був виготовлений відповідний продукт, а також дату або діапазон часу виробництва; якщо відповідний продукт містить або був виготовлений з відповідних товарів, вироблених на різних ділянках землі, має бути включено геолокацію всіх різних ділянок землі;*

- Умова може бути виконана через прив'язку продукції до ТТН і через них до лісорубних квитків та відкриття відповідних карт.
- Іншим варіантом є при видачі сертифікату походження надання з боку МУЛМГ карт і документів. Подавати дані в систему рекомендують у форматі GeoJson, це фактично межі виділів, які можуть бути автоматично формовані ГІС-системою Ліспроєкту

Окремо пункт 1.31 FAQ зазначає, що якщо законодавство країни не дає можливості показувати геолокацію, то це проблема країни, а не ЄС

БЛОК 2 НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ

ВИМОГИ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Більшість пунктів вимог до інформації можуть бути виконані без додаткових заходів, за винятком

- *I (g) належним чином переконливу та перевірену інформацію про те, що відповідні продукти є вільними від вирубки лісів;*

- Введення заборони на видачу лісорубних квитків на рубки які призводять до *deforestation* та *forest degradation* дозволить виконувати цей пункт.
- Також, якщо відповідна інформація буде вказана в таксаційних описах, то деревообробник зможе давати в якості підтвердження ці документи.

БЛОК 2 НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ

ВИМОГИ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Більшість пунктів вимог до інформації можуть бути виконані без додаткових заходів, за винятком

- *І (h) належним чином переконливу та перевірену інформацію про те, що відповідні товари були вироблені відповідно до відповідного законодавства країни виробництва, включаючи будь-яку домовленість, яка надає право на використання відповідної території для цілей виробництва відповідного товару*

- Враховуючи рішення EUTR щодо недовіри українським офіційним документам, без змін в практику видачі лісорубних квитків навряд чи буде достатньо лісорубних квитків чи ТТН.
- ***Необхідно покращувати практику правозастосування***

БЛОК 2 НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ

ВИМОГИ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Більшість пунктів вимог до інформації можуть бути виконані без додаткових заходів, за винятком

- 2. Оператор надає компетентним органам на запит інформацію, документи та дані, зібрані відповідно до цієї статті.

- Для виконання цього пункту необхідно відкрити доступ до всіх матеріалів, на основі яких були видані лісорубні квитки.
- У випадку, якщо це неможливо через військовий стан, то матеріали необхідно надавати при видачі сертифікатів походження.

З врахуванням роз'яснень Посібника «Оператори повинні вживати розумних заходів, щоб переконатися в тому, що такі документи є справжніми, залежно від їх оцінки загальної ситуації в країні виробництва. У зв'язку з цим оператор повинен також враховувати ризик корупції (наприклад, хабарництва, змови або шахрайства)», **додаткові матеріали для підтвердження законності будуть необхідні.**

БЛОК 2 НАЛЕЖНА ОБАЧНІСТЬ

ОЦІНКА РИЗИКУ

Більшість критеріїв можуть бути виконані без додаткових заходів, розглянуті вище або нерелевантні для України, за винятком

- *(f) поширеність вирубки або деградації лісів у країні виробництва або її частинах;*
- *(m) будь-яка інформація, яка вказувала б на ризик невідповідності відповідних продуктів;*
- *(n) додаткова інформація, надана сертифікацією ...*

- Необхідно збирати статистичні дані на рівні держави.
- Необхідно надати доступ до закритих на час повномасштабки реєстрів – перевірок ДЕІ, аудитслужби тощо. Також можна використовувати реєстр судових рішень.
- Сприяти розширенню площ, сертифікованих за системами FCS та PEFC.

ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ фактично забезпечується заходами, зазначеними вище

БЛОК 3 ПРОСЛІДКОВУВАНІСТЬ

- У відкритому доступі є інформація, передбачена постановою про відкриті дані (щодо санітарних рубок), проте викладається не усіма лісокористувачами.
- Система ЕОД забезпечує прослідковуваність, проте сертифікати походження видаються не на всю продукцію.
- Поза існуючою системою ЕОД та видачі сертифікатів залишається деревина, заготовлена за межами населених пунктів.
- Немає доступу до картографічних матеріалів, а в ТТН не завжди вказуються номери лісорубних квитків.
- Відсутня у відкритому доступі інформація, на основі якої були видані лісорубні квитки.

ЯК ПІДСУМОК АНАЛІЗУ

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ДЛЯ ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ З ДЕРЕВИНИ

- Проблеми з легальністю, зокрема і через реформу ДП
- Ризики знеліснення і деградації лісів
- Недостатність лише офіційних документів через високий індекс сприйняття корупції

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR *НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ*

- Прийняти постанову, яка визначає правила проведення усіх видів рубок.
- Провести реформу ДЕІ.
- Прийняти законопроект 446І про Смарагдову мережу (існують судові рішення Верховного Суду про ОВД як механізм обмеження діяльності в Смарагдовій по рубкам лісу, тому необхідно це врегулювати законом).
- Врегулювати інші питання, за якими йдуть дискусії , частина з яких була підставою відмови у видачі лісорубних квитків з боку МУЛМГ чи лімітів з боку Міндовкілля: терміни дії актів обстеження на санітарні рубки, що таке ліквідації захаращеності , питання зарахування СРС, що таке цільові деревостани.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR

НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ

- Дозволити представникам МУЛМГ виїздити на місце для погодження документів на санітарні рубки, лісовпорядкування та видачі лісорубних квитків.
- Затвердити загальнодержавні правила видалення дерев за межами населених пунктів як нерегульованого питання потрапляння на ринок «чорної» деревини.
- Розширити потребу видачі сертифіката походження на всі коди УКТ ЗЕД (норми витрат – з відтермінуванням).
- Затвердити наказ про кадастр ПЗФ.
- Запровадити перевірку при видачі лісорубного квитка відсутності деградації лісів та наявності природоохоронних обмежень.
- Ввести поняття наближених до природних лісів, за методикою, визначеною КМУ, ідентифікувати їх під час лісовпорядкування, заборонити рубки, які призводитимуть до втрати ними цього статусу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR *УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ*

- Посилити виконання функцій Держлісагенства під час розгляду поділу лісів на категорії, матеріалів лісовпорядкування, переліків заходів із поліпшення санітарного стану лісів.
- Провести інвентаризацію в межах лісового фонду ПЗФ, пралісів, заповідних зон, охоронних зон, ділянок де є обмеження в рамках висновків ОВД та інших, внести відповідну інформацію в ГІС-систему Ліспроєкту.
- Аналогічно провести інвентаризацію фондів рубок, аби при видачі лісорубного квитка перевірялась наявність ділянки у фонді рубок (там де цього вимагає законодавство).

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

- Відкрити карту лісів.
- Розширити використання ГІС-системи Ліспроєкту і ввести її в офіційну експлуатацію.
- Активізувати надання статусу самосійним лісам.
- Передати всі необліковані ліси в постійне користування.
- Контролювати, аби в ТТН вносили завжди лісорубні квитки для відслідковуваності.
- До сертифікатів походження МУЛМГ мають додавати геолокацію, лісорубні квитки та документи, на основі яких вони були видані.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВИМОГ EUDR *ДОНОРАМ*

- Профінансувати розробку та роботу ГІС-системи Ліспроєкту, в тому числі щодо визначення ділянок, де дозволені або заборонені певні види рубок.
- Фінансувати проекти із розвитку лісівництва на самозаліснених с/г ділянках.
- Фінансувати проекти тренінгів для бізнесу щодо DDS.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!
